

PUS-OP/006/205/2011

Opinia prawna w sprawie bytu prawnego " w związku ze śmiercią wspólnika.

Po zapoznaniu się z treścią zapytania Ref.ident i Rej.podat. w/m z dnia 10.08.2011r i przy uwzględnieniu stanu faktycznego tam wskazanego, jak również wynikającego z załączonych dokumentów, stwierdzam co następuje.

Z okazanych dokumentów wynika, że spółka cywilna została zawiązana w dniu 01.06.2003r przez wspólników: 1. Aneksem złożonym do tut.

urzędu strony wprowadziły zmiany polegające na zmianie nazwiska jednego ze wspólników z , kolejnym aneksem złożonym do tut. urzędu w dniu 30.04.2001r strony

wprowadziły zmiany polegające na zmianie nazwiska jednego ze wspólników z na

..., kolejnym aneksem z dnia 15.04.2003r strony zmieniły adres w umowie jednego ze wspólników, aneksem z dnia 30.08.2004r strony dodały par. 11A do treści umowy o brzmieniu: „ w przypadku śmierci jednego ze wspólników spółki jego spadkobierca

wejdzie do spółki na jego miejsce. Aneksem z dnia 30.06.2005r zmieniono w umowie brzmienie nazwiska wspólniczki ze na

W dniu 18.07.2011r. p. zmarła. W dniu 02.08.2011r złożono do tut. urzędu

aneks z dnia 22.07.2011r do umowy spółki, sporządzony już przez

..... w świetle którego (par. 1) w miejsce zmarłej i wchodzi do spółki

..... jako wskazana aneksem do umowy spółki na wypadek śmierci jednego ze

wspólników. Ponadto w par. 3 przedmiotowego aneksu postanowiono, że inni spadkobiercy

wskazani ostatnią wolą zmarłej w jej testamentie wskazują

do wykonywania ich praw w zakresie prowadzenia spółki cywilnej Jednocześnie

przedłożono kserokopię testamentu własnoręcznego , która rozdisponowała

swoim majątkiem na wypadek śmierci w ten sposób, że część majątku przekazała

..... , część mężowi, część matce przy czym wskazała, że przekazuje jej

udziały w spółce cywilnej Przedłożono jednocześnie kserokopię wniosku do sądu o

stwierdzenie nabycia spadku po z którego wynika, że oprócz w/w osób

potencjalnym spadkobiercą ustawowym jest syn ubezwłasnowolniony całkowicie

(zmarła była jego opiekunem prawnym) a z uwagi na to, iż w testamencie powołano do spadku

kilka osób , a majątek, którym zadysponowała zmarła wyczerpuje prawie cały spadek, to

prawdopodobnie sąd stwierdzi nabycie spadku przez wszystkie w/w osoby w częściach

ułamkowych. Przedłożono również oświadczenia , którzy

wskazali jako osobę , która będzie wykonywała ich prawa w zakresie

prowadzenia spraw spółki. Brak takiego upoważnienia ze strony albowiem

dopiero toczy się postępowanie w sprawie ustanowienia dla niego opiekuna prawnego.

Zgodnie z art. 872 k.c. można zastrzec, że spadkobiercy wspólnika wejdą do spółki na jego miejsce. W wypadku takim powinni oni wskazać spółce jedną osobę, która będzie wykonywała ich prawa. Dopóki to nie nastąpi, pozostali wspólnicy mogą sami podejmować wszelkie czynności w zakresie prowadzenia spraw spółki.

W niniejszej sprawie wspólnicy zgodnie postanowili aneksem z dnia 30.08.2004r, że „ w przypadku śmierci jednego ze wspólników spółki jego spadkobierca wejdzie do spółki na jego miejsce. „Można mieć zatem wątpliwości czy przedmiotowy zapis może być zmodyfikowany wolą wspólników w taki sposób jak to uczyniły strony albowiem strony drogą umowy czy uchwały wspólników mogą postanowić o wejściu do spółki spadkobierców ustawowych czy testamentowych, ale bez wskazywania konkretnych osób już w umowie. Mając jednak na uwadze fakt, iż uznanie za nieważne takiego zapisu prowadzi do dużych skutków podatkowych (de facto spółka dwuosobowa cywilna wskutek śmierci jednego ze wspólników przestaje istnieć i powstaje np. obowiązek w podatku VAT) a z drugiej strony z treści przedmiotowego aneksu wynika, że wolą stron było utrzymanie bytu prawnego spółki w razie śmierci jednego ze wspólników - zasadne jest rozważenie przyjęcia w okolicznościach niniejszej sprawy, że strony przewidziały skutki śmierci jednego ze wspólników i zdecydowały , że spółka nadal będzie istnieć z udziałem spadkobierców. W niniejszej sprawie zatem możliwe byłoby utrzymanie bytu prawnego spółki , ale nie w takim kształcie jak to uczyniły strony wskazując konkretną osobę, która wejdzie do spółki jako spadkobierca. Mimo takiego zapisu, jak również rozrządzenia zawartego w

przedłożonym testamentie, nie można takiej dyspozycji uznać za ważną albowiem prawa i obowiązki wspólnika wynikające ze stosunku prawnego spółki są ściśle związane z jego osobą i jako takie nie wchodzi w skład spadku (art. 922 § 2 k.c.). W skład spadku wejdą tylko te prawa czy obowiązki majątkowe wspólnika, które wprowadzie powstają na podstawie stosunku spółki, ale mają wobec niego samodzielny charakter, mogą być przedmiotem obrotu, w szczególności wierzytelność o wypłatę części zysku czy dług z tytułu roszczenia zwrotnego. "Udział w spółce" jest więc niedziedziczny i nie jest możliwe nadanie mu odmiennego charakteru w umowie spółki. Umowa o spadek po osobie żyjącej jest bowiem nieważna (art. 1047 k.c.). Umowa spółki może jednakże zawierać postanowienie, zgodnie z którym spadkobiercy wspólnika wejdą do spółki na jego miejsce. Umowa spółki nie może być jednak traktowana jako przekształcająca prawa i obowiązki niedziedziczne w dziedziczne. Wstąpienie spadkobierców zmarłego wspólnika do spółki nie jest bowiem dziedziczeniem (por. S. Grzybowski (w:) *System prawa cywilnego*, t. III, cz. 2, s. 830). Jest przykładem dopuszczalnej na gruncie prawa cywilnego regulacji, wyrażającej się w tym, że stosunek prawny, wygasający co do zasady z chwilą śmierci określonej osoby, na mocy szczególnego zastrzeżenia nie wygasa, lecz trwa nadal z udziałem spadkobierców. Wejście spadkobierców do spółki następuje na podstawie postanowień umowy spółki, przewidującej taki skutek śmierci wspólnika, a nie w wyniku dziedziczenia praw i obowiązków wynikających ze stosunku spółki. Jeżeli umowa spółki nie zawiera postanowienia przewidującego wstąpienie do spółki spadkobierców zmarłego wspólnika, stosunek prawny spółki wygasa wobec zmarłego wspólnika z chwilą jego śmierci. W takim przypadku w skład spadku wchodzi prawa majątkowe powstające w razie wystąpienia wspólnika, określone zgodnie z art. 871 k.c. Spadkobiercy dziedziczą więc roszczenie o spłatę na zasadach określonych w tym przepisie. Ponadto w skład spadku wchodzi wierzytelności powstałe po stronie wspólnika, w szczególności o wypłatę części zysku. W spółce liczącej dwóch wspólników, jak w niniejszej sprawie, śmierć jednego z nich, w braku zastrzeżenia wstąpienia do spółki jego spadkobierców, jest zdarzeniem prawnym powodującym rozwiązanie spółki. W takim przypadku w skład spadku wchodzi roszczenie o spłatę na zasadach określonych w art. 875 k.c. Wstąpienie spadkobierców do spółki w miejsce zmarłego wspólnika następuje z mocy prawa w sytuacji, gdy umowa spółki przewidywała taki skutek. Jest to skutek czynności prawnej, którą jest umowa, przewidziany z zastrzeżeniem terminu, którym jest śmierć wspólnika. Zaistnienie tego skutku nie wymaga więc składania przez spadkobierców jakichkolwiek oświadczeń woli w tym zakresie. Nie zależy też od zgody pozostałych wspólników (por. J. Gudowski (w:) G. Bieniek, *Komentarz*, t. II, 2006, s. 700). Należy przyjąć, że umowa spółki może uzależnić wstąpienie do spółki spadkobierców wspólnika od spełnienia się zastrzeżonego warunku, w postaci wyrażenia przez nich zgody, czy też posiadania odpowiednich kwalifikacji, prowadzenia przez spadkobierców określonej działalności. Dla wstąpienia do spółki nie ma znaczenia tytuł dziedziczenia, dotyczy ono zarówno spadkobierców testamentowych, jak i ustawowych (A. Herbet, *Spółka...*, s. 427). Nie odnosi się natomiast do zapisobierców, gdyż udział w spółce cywilnej nie może być przedmiotem zapisu z uwagi na niezbywalny charakter. Spadkobiercy, którzy wstępują do spółki, są traktowani jako jeden wspólnik ("zbiorowy"). Wstępują oni w miejsce zmarłego wspólnika. Uzyskują - wszyscy łącznie - prawa i obowiązki wynikające z uczestnictwa w spółce na skutek wstąpienia do spółki, a nie ich dziedziczenia. Stają się też - wszyscy łącznie - podmiotem stosunku wspólności łącznej odnoszącej się do wspólnego majątku wspólników (art. 863 k.c.). Po ich stronie powstaje też odpowiedzialność za zobowiązania spółki, za które odpowiadają solidarnie z pozostałymi wspólnikami (art. 864 k.c.). Ponieważ wstępują oni do spółki na miejsce zmarłego wspólnika, przysługują im te same prawa i obciążają te same obowiązki jak jego. Odpowiadają za zobowiązania, za które on ponosił odpowiedzialność.

W niniejszej sprawie zatem, po stwierdzeniu przez sąd nabycia spadku po zmarłym, wskazani w postanowieniu sądu spadkobiercy (wszyscy) staną się wspólnikiem zbiorowym. Spadkobiercy zobowiązani są wskazać spółce jedną osobę, która będzie wykonywała ich prawa. Wskazanie takie należy traktować jako uzupełnienie umowy spółki, co powoduje, że powinno zostać stwierdzone pismem (art. 77 § 1 w zw. z art. 860 § 2 k.c.) Pełnomocnikiem takim może być zarówno jeden ze spadkobierców, jak i inna osoba - wspólnik bądź osoba trzecia (S. Grzybowski (w:) *System prawa cywilnego*, t. III, cz. 2, s. 831). Przedstawiciel jest ustanawiany dla wykonywania praw. Natomiast obowiązki spoczywają na

spadkobiercach, w szczególności dotyczy to obowiązku współdziałania, lojalności, wniesienia wkładu, w szczególności gdy ma on postać świadczenia usług. Odpowiedzialność za wykonanie obowiązków spoczywa na wszystkich spadkobiercach. Również osobiście wykonują oni obowiązek prowadzenia spraw. Wspólne stanowisko spadkobierców w tym zakresie wykonuje jednak w spółce - jako prawo prowadzenia spraw - ich przedstawiciel. Wskazanie osoby wykonującej prawa nie dotyczy przypadku, gdy jest tylko jeden spadkobierca zmarłego wspólnika (J. Gudowski (w:) G. Bieniek, *Komentarz*, t. II, 2006, s. 700).

Zatem w niniejszej sprawie, jeśli przyjąć, że wolą wspólników było utrzymanie bytu prawnego spółki, wskazani w postanowieniu sądu spadkobiercy zmarłej wspólniczki, stali się wspólnikami tej spółki i mogą jedynie wskazać p. jako osobę reprezentującą ich prawa. Pani

sama nie może być traktowana jako jedyny wspólnik, nawet jeśli została wskazana w testamencie jako nabywca udziałów w spółce (wcześniej wyjaśniano, że nie można rozporządzić na wypadek śmierci takim udziałem) chyba, że jako jedyna dojdzie do spadku wskutek np. odrzucenia spadku przez pozostałych spadkobierców, co przy spadkobiercy ubezwłasnowolnionym całkowicie, za którego taką decyzję podejmuje sąd rodzinny - wydaje się mało prawdopodobne. Możliwe jest również pozostanie w spółce wskutek działu spadku, ale dopiero od takiego momentu albowiem stosunki wewnętrzne między spadkobiercami podlegają przepisom prawa spadkowego. W tym zakresie istnieje między nimi wspólność w częściach ułamkowych. Nie ma to jednak znaczenia dla stosunku spółki, wspólność ta nie wpływa na fakt, że jako jeden wspólnik wszyscy łącznie są współuprawnionym do majątku spółki z tytułu wspólności łącznej. Dopóki istnieje między spadkobiercami wspólność w częściach ułamkowych, znajduje swój wyraz w zakresie wewnętrznego podziału uzyskanych świadczeń (np. zysku, części majątku w razie rozwiązania spółki) czy obowiązków spełnienia świadczeń (wniesienia, podwyższenia wkładu, pokrycia strat) (por. S. Grzybowski (w:) *System prawa cywilnego*, t. III, cz. 2, s. 834). Jeżeli spadkobiercy nie chcą uczestniczyć w spółce, a brak jest w umowie spółki stosownego zastrzeżenia, uzależniającego wstąpienie do spółki od ich woli, mogą wypowiedzieć udział na takich samych zasadach jak każdy wspólnik (art. 869 k.c.). Przy czym wstąpienie do spółki wbrew woli należy uznać za ważny powód uzasadniający wypowiedzenie bez zachowania terminu wypowiedzenia (art. 869 § 2 k.c.), które może nastąpić w dowolnym momencie roku obrachunkowego. Prawo wypowiedzenia udziału wykonuje wspólny przedstawiciel i wywołuje to skutek dla wszystkich spadkobierców łącznie. Gdyby tylko niektórzy wyrażali wolę pozostania w spółce np. tylko pozostali nie mogą indywidualnie wypowiedzieć udziałów w spółce, gdyż takie prawo im samodzielnie nie przysługuje (odmiennie tamże, s. 833). Konieczny jest więc przynajmniej w zakresie statusu wspólnika spółki cywilnej odpowiedni dział spadku, tak by osoby niewyrażające woli pozostania w spółce utraciły wobec niej status spadkobierców zmarłego wspólnika.

W niniejszej sprawie jednak konieczne jest w pierwszej kolejności, dla ustalenia kręgu osób które wejdą do spółki jako spadkobiercy zmarłego wspólnika, uzyskanie prawomocnego postanowienia sądu w sprawie stwierdzenia nabycia spadku po lub protokołu poświadczenia dziedziczenia sporządzonego przed notariuszem, ewentualne dalsze czynności jak dział spadku gdyby p. miała zostać jedyną osobą ze spadkobierców będącą wspólnikiem spółki.

(przy sporządzaniu opinii wykorzystano Komentarz do art. 872 kodeksu cywilnego (Dz.U.64.16.93), [w:] Z. Gawlik, A. Janiak, A. Kidyba, K. Kopaczńska-Pieczniak, G. Kozieł, E. Niezbecka, T. Sokołowski, *Kodeks cywilny. Komentarz. Tom III. Zobowiązania - część szczególna*, LEX, 2010. Stan prawny: 2010.08.01)

Marzena Kromotowska
[Podpis]
RADCA PRAWNY
Op-C 424 / 99

17.08.2011.

17.08.2011

[Podpis]